

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Բնչ է ուսուցողական բանավեճը.

Բանավեճը վիճելի հարցի շուրջ տարբեր հիմնավորումների, փաստարկների, պնդումների ու ապացույցների ձևակերպումն ու արտահայտումն է: Բանավիճելը կարող է օգնել Ձեզ ճիշտ որոշումներ կայացնել:

Բանավեճն իրենից ներկայացնում է մի գործողություն, որի վերջնական նպատակը սոցիալական և քաղաքական խնդիրներին լուծումներ տալն է: Ուսուցողական բանավեճը պարզապես խաղ չէ և ոչ էլ հոեոտրական մրցույթ: Այն ավելի շուտ դատողություն պահանջող ինտելեկտուալ վարժություն է: Բանավեճի մասնակիցները պետք է քննադատաբար մտածեն իրական և լուրջ հարցերի շուրջ: Բանավիճողները սովորում են կազմել ծանրակշիռ և համոզիչ փաստարկներ, տարբերակել հակասող սկզբունքների թույլ և ուժեղ կողմերը, ինչպես նաև զանազանել հիմնավորված և անհիմն փաստարկները:

Բանավեճը ոչ միայն արտահայտվելու, այլև դիմացինին համոզելու միջոց է. բանավիճողի հիմնական նպատակն է իր ունկնդիրներին սեփական տեսակետում համոզել: Ակնկալվում է, որ բանավեճի արդյունքում կողմերը կհասնեն ընդհանուր, փոխշահավետ և ընդունելի որոշման: Սակայն անկախ բանավեճի արդյունքից, այն միշտ նպաստում է տեսակետների փոխանակմանն ու դիտարկմանը: Բանավեճի միջոցով կարելի է քննարկել բազմաթիվ խնդիրներ ու թեմաներ: Բանավեճ կարող է ծավալվել ինչպես գործնական, այնպես էլ տեսական թեմաների շուրջ: Զինամթերքի վաճառքը գործնական խնդրի օրինակ է, մինչդեռ ստրկության վերաբերյալ թեման շատ ավելի տեսական է:

Բանավիճողների վերջնական նպատակը ունկնդիրներին և դատավորներին իրենց դիրքորոշման մեջ համոզելն է: Դատավորը պետք է որոշի, թե կողմերից որի փաստարկներն են առավել համոզիչ: Եվ, ի վերջո, ուսուցողական բանավեճի յուրահատկությունը կայանում է նրանում, որ թիմերը պետք է ուսումնասիրեն քննարկվող թեմայի երկու կողմերը: Սա թույլ է տալիս ավելի ամբողջական պատկերացում կազմել թեմայի շուրջ և ծավալել առավել հետաքրքիր բանավեճ:

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

- Բանավեճը կարծիքների, տեսակետների և դիրքորոշումների փոխանակում է:
- Բանավեճը հաջողվում է միայն այն դեպքում, երբ մասնակիցները միավորվում են մեկ ընդհանուր նպատակի շուրջ, այն է՝ առավելագույնս պաշտպանել սեփական թիմի դիրքորոշումը և դրա հետ մեկտեղ ձգտել հասնել ընդհանուր հայտարարի:
- Բանավեճ կարող է հաջողվել միայն այն դեպքում, երբ թիմերն իրար նկատմամբ փոխհարգալից են: Բանավիճողը պետք է հարգալից լինի դիմացինի հանդեպ, անկախ այն բանից, թե նա ինչ տեսակետ է արտահայտում:
- Բանավեճը պետք է լինի նյութերի հավաքագրման և դրանց միջոցով փաստարկների ձևակերպման արդյունք:

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Բանավեճում միշտ առկա է երկու կողմ՝

- Կողմ
- Դեմ

«Կողմ» թիմին տրվում է առաջինը խոսելու իրավունքը, քանի որ «դեմ» թիմը չի կարող պաշտպանել կամ մերժել քննարկվող խնդիրը, մինչև չիմանա, թե կոնկրետ ինչ «մեղադրանքներով» և առաջարկներով է հանդես գալիս հակառակորդ թիմը: Նմանապես «կողմ» թիմին է տրվում նաև առաջինը եզրափակիչ ելույթ ունենալու իրավունքը: Կողմ թիմը միշտ պաշտպանում է քննարկվող հարցադրման կամ բանաձևի մեջ արտահայտված դիրքորոշումը:

Օրինակ՝ «Արդյո՞ք պետությունը պետք է օրինականացնի աղանդավորական շարժումների գործունեությունը» հարցադրման դեպքում «կողմ» թիմը պետք է պաշտպանի հետևյալ դիրքորոշումը՝ «Այո՛, պետությունը պետք է օրինականացնի աղանդավորական շարժումների գործունեությունը»
«Դեմ» թիմը՝ ներկայացնում է հակադրվող դիրքորոշում:

Օրինակ՝ «Ո՛չ, պետությունը չպետք է օրինականացնի աղանդավորական շարժումների գործունեությունը»: Դեմ հանդես եկող թիմն իր հերթին պետք է կասկածի տակ դնի հակառակորդ թիմի առաջարկած դիրքորոշումը, հիմնավոր փաստարկներով հերքի այդ դիրքորոշումը, որոշակի պնդումներով և ապացույցներով ներկայացնի իր դիրքորոշումը:

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Բանավեճը բաղկացած է երեք հիմնական փուլերից՝

1. Կառուցողական ելույթ
2. Հարցուպատասխան
3. Եզրափակիչ ելույթ

Փուլերի հերթականությունը և տևողությունը ներկայացված է ստորև՝

«Կողմ» թիմի կառուցողական ելույթ

5 րոպե

Հարցաքննություն

10 րոպե

«Դեմ» թիմի կառուցողական ելույթը

5 րոպե

Հարցաքննություն

10 րոպե

«Կողմ» թիմի եզրափակման խոսքը

5 րոպե

«Դեմ» թիմի եզրափակման խոսքը

5 րոպե

Մինչ բանավեճի մեկնարկը թիմերին տրվում են թեմաներ՝ նախապատրաստվելու համար: Թիմերը պետք է նախապատրաստվեն և՛ ԿՈՂՄ, և՛ ԴԵՄ դիրքորոշման համար: Բանավեճի օրը, խաղից ընդհատված՝ վիճակահանության սկզբունքով որոշվում է, թե որ թիմը որ դիրքորոշումը պետք է ներկայացնի: Այնուհետև սկսվում է խաղը:

ԿՈՂՄ ԹԻՄԻ ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԵԼՈՒՑԹԻ ՓՈՒԼ /5 րոպե/

Բանավեճի սկզբում ԿՈՂՄ թիմը ներկայացնում է իր կառուցողական ելույթը, որի ընթացքում խոսում է իրենց առանցքային արժեքների մասին, բերում է փաստեր և ապացույցներ:

ԴԵՄ ԹԻՄԻ ՀԱՐՑԱԴՐՄԱՆ ԵՎ ԿՈՂՄ ԹԻՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ ՓՈՒԼ /10 րոպե/

Ժամանակի լրանալուն պես ԴԵՄ թիմը սկսում է հարցեր տալ ԿՈՂՄ թիմին և ստանալ պատասխաններ: Հարցերը կարող են լինել ԿՈՂՄ թիմի կառուցողական ելույթից, կարող են լինել նախորդ հարցերի պատասխաններից բխող հարցեր, ինչպես նաև հարցեր սեփական թիմի մոտ առկա փաստերից, որոնք ԴԵՄ թիմը հարցադրելիս կարող է մեջբերել: Ընդ որում, հարց տվողը կարող է ընդհատել պատասխանողին, եթե հարցի պատասխանը երկարում է և չի հնչում: Սովորաբար ենթադրվում է, որ մեկ րոպեում պետք է հնչի առնվազն մեկ հարց և մեկ պատասխան:

ԴԵՄ ԹԻՄԻ ԿԱՌՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ԵԼՈՒՑԹ /5 րոպե/

Հարցուպատասխանին հաջորդում է ԴԵՄ թիմի կառուցողական ելույթը, որի ընթացքում թիմը խոսում է իրենց առանցքային արժեքների մասին, բերում է փաստեր և ապացույցներ:

ԿՈՂՄ ԹԻՄԻ ՀԱՐՑԱԴՐՄԱՆ ԵՎ ԴԵՄ ԹԻՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ ՓՈՒԼ /10 րոպե/

Հերթական կառուցողական ելույթից հետո ԿՈՂՄ թիմը սկսում է հարցեր տալ ԴԵՄ թիմին և ստանալ պատասխաններ: Հարցերը կարող են լինել ԴԵՄ թիմի կառուցողական ելույթից, կարող են լինել նախորդ հարցերի պատասխաններից բխող հարցեր, ինչպես նաև հարցեր սեփական թիմի մոտ առկա փաստերից, որոնք ԿՈՂՄ թիմը հարցադրելիս կարող է մեջբերել: Ընդ որում, հարց տվողը կարող է ընդհատել պատասխանողին, եթե հարցի պատասխանը երկարում է և չի հնչում: Սովորաբար ենթադրվում է, որ մեկ րոպեում պետք է հնչի առնվազն մեկ հարց և մեկ պատասխան:

Թիմերին տրվում է ժամանակ նախապատրաստվելու եզրափակիչ ելույթներին

ԿՈՂՄ ԹԻՄԻ ԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ԵԼՈՒՑԹ /5 րոպե/

Եզրափակիչ ելույթի ընթացքում թիմը կրկին հիշեցնում է իրենց առանցքային արժեքները, այնուհետև վերլուծում խաղի ընթացքը՝ ընդգծելով իրենց ուժեղ կողմերը և բանավիճող մյուս թիմի թույլ կողմերը, վրիպակներն ու իրարամերժ հայտարարությունները: Վերլուծության ընթացքում վեր են հանվում փաստերի հիմնավոր լինելու հանգամանքը, որքանով են ապացույցներ առնչվում թեմայի հետ, արդյոք դրանք պաշտպանում են ի սկզբանե հնչեցված դիրքորոշումները և այլն: Եթե կառուցողական ելույթի փուլը տնային և նախապատրաստական աշխատանք է, ապա եզրափակիչ ելույթն ամբողջությամբ պետք է լինի վերլուծություն՝ հիմնված խաղի առաջին երկու փուլերի ընթացքի և արդյունքների վրա:

ԴԵՄ ԹԻՄԻ ԵԶՐԱՓՈՒԿԻՉ ԵԼՈՒՑԹ /5 րոպե/

Եզրափակիչ ելույթի ընթացքում թիմը կրկին հիշեցնում է իրենց առանցքային արժեքները, այնուհետև վերլուծում խաղի ընթացքը՝ ընդգծելով իրենց ուժեղ կողմերը և բանավիճող մյուս թիմի թույլ կողմերը, վրիպակներն ու իրարամերժ հայտարարությունները: Վերլուծության ընթացքում վեր են հանվում փաստերի հիմնավոր լինելու հանգամանքը, որքանով են ապացույցներ առնչվում թեմայի հետ, արդյոք

դրանք պաշտպանում են ի սկզբանե հնչեցված դիրքորոշումները և այլն: Եթե կառուցողական ելույթի փուլը տնային և նախապատրաստական աշխատանք է, ապա եզրափակիչ ելույթն ամբողջությամբ պետք է լինի վերլուծություն՝ հիմնված խաղի առաջին երկու փուլերի ընթացքի և արդյունքների վրա:

Ուշադրություն. ԴԵՄ թիմը եզրափակիչ ելույթի ընթացքում իրավունք չունի անդրադառնալու ԿՈՂՄ թիմի եզրափակիչ ելույթին՝ դրանով վաստակելով վերջին խոսքը ասելու ոչ արդարացի իրավունքը:

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՓՈՒԼ

Բանավեճը գնահատող դատավորները հեռանում են վերլուծելու թիմերի խաղը և նշանակելու միավորներն ըստ գնահատման կարգի, որն առկա է այս փաթեթին կից: Դատավորները վերադառնում են և վերլուծում թիմերի խաղը ըստ գնահատման չափանիշներից, որից հետո հնչեցնում են արդյունքները: Արդյունքներն արձանագրվում և պահպանվում են:

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ՆԱԽԱՊԱՏԴԱՏՈՒՄ

Բանավեճի թեմային ծանոթանալուց հետո հաջորդ քայլերն են՝

- բանավեճի թեմայի շուրջ անհրաժեշտ տեղեկատվություն հայթայթում,
- տեղեկատվության վերլուծություն, համակարգում,
- համոզիչ ապացույցների, պնդումների և փաստարկների մշակում

ԵԼՈՒՅԹԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՉՍՓԱՆԻՇՆԵՐ

Բանավեճ-մրցույթի ընթացքում չափազանց կարևորվում է ձեր ելույթի կառուցվածքը: Դուք պետք է համակարգեք ոչ միայն ձեր պնդումներն ու փաստարկները, այլև՝ ձեր ելույթը:

Հաջող և համոզիչ ելույթ ունենալու համար հարկավոր է

- Խոսքի պարզություն և հստակություն
- Խոսքի հնչեղություն
- Փաստարկի կարևորության շեշտադրում

Յուրաքանչյուր բանավեճ ենթադրում է միևնույն հարցի շուրջ երկու հակառակ դիրքորոշումների քննարկում: Բանավեճի ընթացքում կողմերը տեսակետներ են փոխանակում համաձայն նախապես որոշված ֆորմատի, որը նրանց հավասար հնարավորություն է ընձեռում ներկայացնելու իրենց դիրքորոշումը: Կողմերից յուրաքանչյուրն ունի իր առանձնահատկությունները և, կախված այն բանից, թե որ թիմում էք գտնվում, հարկավոր է ընտրել դիրքորոշումը ներկայացնելու համապատասխան մարտավարություն: Ընդհանրապես, դիրքորոշումը մշակվում է նյութերի հավաքագրման և ուսումնասիրությունների արդյունքում. նախքան բանավեճը անհրաժեշտ է ևս մեկ անգամ համակարգել առկա բոլոր նյութերը և այդ ամենից ելնելով՝ որդեգրել համապատասխան մարտավարություն, այսինքն՝ ընտրել ձեր դիրքորոշումը ներկայացնելու և պաշտպանելու լավագույն տարբերակը:

ԹԻՄԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Արդյունավետ բանավեճի կարևոր մաս է հանդիսանում լավ թիմային աշխատանքը: Թիմային աշխատանքն ենթադրում է թիմի բոլոր անդամների կողմից միասնական նպատակների գիտակցում և նվիրվածություն: Թիմում յուրաքանչյուր անդամ ունի իր դերը: Դրանք հակիրճ ձևով ներկայացնում ենք ստորև:

- Քննադատող/Ժխտող – միշտ հակադրվում է և դեմ խոսում: Շատ օգտակար է բանավեճին պատրաստվելուց այդպիսի մարդ ունենալ, քանի որ ժխտելով ձեր մտքերը նա թիմին թույլ է տալիս պատկերացնել, թե ինչ փաստարկներ կարող է բերել հակառակ թիմը բանավեճի ժամանակ:
- Մտքեր և գաղափարներ առաջարկող – այս մարդիկ առաջարկում են նոր մտքեր և գաղափարներ, որոնք համապատասխան մշակումից և ընդլայնումից հետո, կարող են պայմանավորել թիմի ռազմավարությունը և մարտավարությունը:
- Մտքեր մշակող – քննարկման ընթացքում առաջացած մտքերը կարիք ունեն մշակվելու, ընդլայնվելու և զարգացվելու:
- Տեղեկություններ հայթայթող –բանավեճի նախապատրաստական աշխատանքների կարևոր կետերից մեկն ունեցած տեղեկությունն է: Հարկավոր է, որ թիմի անդամներից մեկ կամ երկու հոգի առավել երկար ժամանակ տրամադրի նյութերի հավաքագրմանը:
- Վերլուծող – հավաքագրված նյութերը, ինչպես նաև առաջարկված գաղափարները և քննարկման արդյունքները հարկավոր է վերլուծել և եզրակացություններ կատարել:
- Կատարող – վերածում է մտքերը և գաղափարները կոնկրետ գործողությունների:
- Առաջնորդ – ցանկացած թիմում կամա թե ակամա առաջ է գալիս առաջնորդ, որը կվերահսկի թիմի գործունեությունը և կհամակարգի այն (տե՛ս առաջնորդության մասին պատմող գլուխը):
- Հարաբերություններ կառուցող – աջակցում է թիմում համագործակցային մթնոլորտի ստեղծմանը և օգնում է լուծել թիմում ծագող վեճերը:

Այս բոլոր դերերը օգնում են թիմին աշխատել արդյունավետ և հասնել ընդհանուր նպատակին: Միևնույն մարդը կարող է մի քանի դեր կատարել թիմում:

ՀԱՋՈՂՎԱԾ ԲԱՆԱՎԵՃ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

- Մի՛ անձնավորեք բանավեճը, քանի որ նախ պետք է ներկայացնե՛լ որքան հնարավոր է շատ հիմնավորված փաստեր, և բացի այդ հայտնեք Ձեր ամբողջ թիմի կարծիքը:
- Որքան էլ հանճարեղ համարեք Ձեզ և քաջատեղյակ լինեք թեմային, երբեք մի անտեսեք նախապատրաստական աշխատանքը:
- ՄՈՌԱՑԵ՛Ք անգիր արված տեքստերի մասին: Մոռացե՛ք շարունակական ընթերցանության մասին: Հնուտ խոսնակը նախօրոք գիտի, թե ինչ է խոսելու: Դուք կարող եք նախօրոք թղթի վրա գրված ունենալ ելույթի որոշ հատվածներ, սակայն չի կարելի ամբողջ ելույթի ընթացքում կառչել թղթից և տպավորություն ստեղծել, որ ընթերցում եք մեկ ուրիշի կողմից գրված հանճարեղ մտքերը:
- Ներկայացրե՛ք փաստերը համարակալված տարբերակով: Մա ավելի ոչ ուրի՛ն է դարձնում ելույթի ընկալումը և մտապահումը:
- Հարկավոր չէ ներկայացնել փաստեր, որոնք չնայած որ փաստ են հանդիսանում, բանավեճի թեմայի հետ առնչություն չունեն, կամ ժամանակից դուրս են: Հիշե՛ք, որ բանավեճը

հանդիսանում է մտքերի ակտիվ փոխանակում և պետք չէ հիմնվել միայն նախօրոք գրված տեքստերի վրա: Ողջ բանավեճի ընթացքում միայն ընթերցումը ոչ միայն անհետաքրքիր կլինի հանդիսատեսի համար, այլև նման կլինի նախօրոք պատրաստված բեմականության

- Որևէ տերմին նշելուց անպայման տվեք դրա բացատրությունը, ցանկալի է նաև նշել, թե որ բառարանն է դա տալիս:
- Ամբողջ բանավեճի ընթացքում մի՛ հիմնվեք հեղինակություն վայելող մեկ անձի վրա: Ավելի գնահատելի է ներկայացնել առնվազն 2-3 անձի կարծիքը խնդրի շուրջ:
- Մի՛ մոռացեք հղումների մասին: Ցանկացած փաստ բերելիս նշեք դրանց աղբյուրը, եթե վերցված է մամուլից կամ ցանկացած այլ գրականությունից, նշեք անվանումը, տպագրված տարեթիվը և հեղինակի անունը: Եթե նյութը վերցված է ինտերնետից, նշեք հասցեն:
- Մի՛ վերածեք հարցաքննությունը երկար ելույթի, տվեք կարճ և դիպուկ հարցեր, հետագայում հնարավորություն կունենաք ելույթի համար
- Պետք չէ հարցերը փոխարինել սեփական կարծիքով, օգտագործեք հարցերի համար տրված ժամանակը միայն հարց տալու առավելությամբ:
- Մի՛ պատասխանեք Ձ եր իսկ առաջադրած հարցին, դրանով դուք հնարավորություն կտաք հակառակորդ թիմին հետագայում օգտվել տրված պատասխաններից
- Բանավեճի ընթացքում պետք չէ ընդհարվել ո՛չ թիմակիցների և ո՛չ էլ հակառակորդ թիմի հետ: Հիշե՛ք, որ բանավեճ բառը չնայած ունի «վեճ» արմատը, այն նաև ունի մեկ այլ արմատ՝ «բան», այսինքն՝ բառ, այսինքն՝ ընդամենը բառերի վեճ:

ԲԱՆԱՎԵՃԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Բանավեճի հիմքում ընկած է թիմային աշխատանքը: Թեև դատավորը միավորներ է շնորհում թիմի առանձին անդամներին, վերջնական որոշումը հիմնված է թիմի՝ որպես մեկ ամբողջական միավորի ցուցաբերած արդյունքի վրա: Դատավորը գնահատում է, թե որքանով է համոզիչ փաստարկը: Եթե փաստարկը լավ չի մատուցվում, այն համոզիչ չի հնչում և դժվար է ընկալվում: Սակայն գնահատելիս դատավորը պետք է նաև հիշի, որ բանավեճի իմաստը գաղափարների ու արժեքների բախման մեջ է, և այս առումով բանավեճում հսկայական կարևորություն ունի փաստարկի բովանդակությունը: Հաղթող է ճանաչվում այն թիմը, որը կարողանում է պաշտպանել իր առանցքային արժեքը՝ առաջ քաշելով համոզիչ և ծանրակշիռ փաստարկներ: Այս պարագայում արդեն ներկայացման ոճն ու հռետորական խորամանկությունները երկրորդական են դառնում:

Յուրաքանչյուր դատավոր պարտավոր է խաղի ավարտին հայտարարել իր որոշումը: Սակայն դատավորի պարտականությունների շրջանակն այսքանով չի սահմանափակվում: Որոշումները դեռևս հարկավոր է հիմնավորել բացատրությամբ: Ակնկալվում է, որ դատավորները կբացահայտեն բանավեճի հիմնական խնդիրը, կնշեն հաղթող թիմին առավել համոզիչ դարձնող փաստարկները, ինչպես նաև պարտվող թիմի թերացումները: Բանավեճ-մրցույթն ուսուցողական գործընթաց է, որտեղ թիմերը սովորում են. միայն նրանց հաջողություններն ու թերացումները նշելուց և բացատրելուց հետո նրանք կարող են խուսափել հետագայում նույն սխալները կրկնելուց:

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԹԵՐԹԻԿ

Թեմա՝		Կողմ թիվ		Դեմ թիվ	
Թիմերի անուններ՝					
Ելույթ	Գնահատման չափանիշ	Միավոր /1-5/	Մեկնաբանություն	Միավոր /1-5/	Մեկնաբանություն
Կառուցողական ելույթ	Նախապատրաստական աշխատանք				
	Փաստերով հիմնված պնդումներ				
	Համոզիչ ներկայացում				
Հարցեր	Հստակ ձևակերպված				
	Հետևողական և թեմային առնչվող				
Պատասխաններ	Հստակ ձևակերպված				
	Փաստերով հիմնավորված				
Եզրափակիչ ելույթ	Ազդեցիկ և տպավորիչ				
	Հիմնված նախորդ ելույթների վրա				
	Դիրքորոշումն ամփոփող				
Բանավեճի հմտություններ (1-3 միավոր)	Թիմային աշխատանք				
	Վերլուծական կարողություններ				
	Ազդեցիկ խոսք և անհտական ոճ				
	Ժամանակի արդյունավետ օգտագործում				
	Գրագետ խոսք				
	Հարգանք դիմացինի հանդեպ				
	Ընթացակարգի կանոնների պահպանում				
Ընդհանուր արդյունքներ՝					
Հաղթող թիմ՝					
Գնահատող՝					
Ստորագրություն՝					
Ամսաթիվ՝					